

Terveystaju armeijassa

HARRI VERTIO

Nuoren miehen ja terveyden suhdetta varusmiespalveluksessa on tutkittu verraten niukasti suhteessa siihen, miten suuri osa suomalaisista miehistä suorittaa palveluksen. Toki tutkittu on ja puolustusvoimat tarkkailee itse tarkoin miesten selviytymistä, kuntoa ja taistelukykyä palveluksen eri vaiheissa. Kuin osoituksena siitä, että tämän suljettuna pidetyn instituution tutkiminen on monin tavoin nykyisin mahdollista, Tommi Hoikkala, Mikko Salasuo ja Anni Ojajärvi päättivät tehdä osallistuvaa etnografista tutkimusta ja saivat siihen luvan. Heidän tutkimusraporttinsa ”Tunnetut sotilaat” on aivan varmasti merkittävä dokumentti ja ensimmäisyydessään ainutlaatuinen. Tutkijat elivät palvelukseen astuvien varusmiesten kanssa koko alokasajan vain joidenkin reunaehtojuksissa ns. normaalista poikkeavia ja seurasivat varusmiehiä myös tämän jälkeen. Havaintojaan he tarkastelevat monilla eri ulottuvuuksilla. Itsensä likoon paneminen tuntuu tässä yhteydessä todemalta kuin useimmiten.

Terveyden merkitykset painottuvat palveluksessa toisin kuin tavallisessa arjessa. Suorituskyvyn painoarvo kasvaa, henkisen sietokyvyn rajoja testataan, tilanteet määrittävät terveyttä, ryhmän dynamiikka ohjaa suhdetta terveyteen, terveyden menetykset saavat monia uusia merkityksiä. Sanalla sanoen terveystajua punnitaan uudella tavalla. Pidän itse terveystajun kä-

sittettä tässä yhteydessä erityisen osuvana.

Terveyden edellytykset muuttuvat nekin: ympäristö, kokemus ja olosuhteet vaikuttavat konkreettisesti terveyteen koko ajan. Terveyttä kolhivat tartuntataudit, väsymys, vammat ja ketutus. Kaikkiaan kovilla ovat sekä fyysinen, psyykinen että sosiaalinen terveys – ja erityisesti näiden läpi selviytymisen tarve, mahdollisuudet ja kyky. Tutkijan kannalta epäilemättä valttavan haastava aihe.

Kun pohtii tutkimuksen menetelmävalikkoo, minulle nousevat ensimmäisinä mieleen Matti Kortteisen komeat raportit työstä ja lähiöstä sekä Juha Siltalan psykohistoriallinen Miehen kunnia. Hoikkala ja kumppanit siteeraavat varsin vähän näitä kahta, vaikka olisi voinut odottaa, että heidän kokemuksestaan olisi ollut paljonkin ammentavaa. Ehkä tämän tutkimuksen tekijät tunsivat Miehen kunnian niin hyvin, että se on sisäänrakennettuna Tunnetuihin sotilaisiin. Raporttia lukiessa ainakin tuntuu siltä, että kunnia tässäkin usein on kysymys.

Menetelmän ongelmakohtiksi epäilivät tutkijat jo etukäteen sitä, että varusmiestuvissa heidät jotenkin erillistettäisiin tai ulkoistettaisiin. Havainnot kertovat toista. Näytti siltä, että tutkijat hyväksyttiin nopeasti joukkoon niilläkin rajauksilla, jotka vallitsivat. Herrat tutkijat olivat hieman tai hieman enemmänkin yli-ikäisiä, mutta kunto

Tommi Hoikkala & Mikko Salasuo & Anni Ojajärvi
Tunnetut sotilaat
Nuorisotutkimusseura, 2009

tuntui kestävästi riittävästi. Tutkimusryhmän nainen istui iältäänkin joukkoon sutjakasti.

Raportin rikkaus antaa mahdollisuuden vain joidenkin asioiden esille nostamiseen. Päälimmäiseksi jäi itselleni selviytymisen eetoksen voimakkuus. Varusmiespalveluksesta, fyysisestä ja psyykkisestä rasituksesta, normatiivisesta käyttäytymiskoodista, ryhmän paineista, kaikesta selviytyminen oli merkityksellistä. Keinot olivat monet, mutta palveluksen edetessä oli havaittavissa yksilön omien keinojen ohella selvää yhteisöllisyyden kasvua, sopeutumista ja sosiaalistumistakin. Johdonmukaisia kysymyksiä ovat: miksi ja mitä tästä seuraa?

Miesten motivaatiota pohditaan kirjan monissa kohdissa ansiokkaasti, erityisesti yhdessä kokonaisessa luvussa. Intissä ja sen sisäisessä ja ulkoisessa kontekstissa on tapahtunut vuosien varrella paljonkin muutoksia. Luonnehtisin monia näistä infran muutoksiksi informaalisessa kontekstissa. Rajapinta siiviiliin on kerta kaikkiaan uudenlainen: matkapuhelimet ja netti pitävät kanavaa auki. Teknologia on myös ajoittain ristiriidassa organisaation kanssa kuten koulussakin. Lomakäytäntöjen muuttuminen talouden ja

liikenneyhteyksien muutosten myötä ovat tehneet palveluksen ensimmäisistäkin kuukausista lomien katkomia jaksoja.

Motivaatio elää vanhan perinteen varassa, mutta muutostekijöitäkin on paljon. Ajassa so-tainvalidit ovat nousseet uudelleen kansakunnan sankareiksi, talvisodan alkua ja loppua uutisoidaan näyttävästi mediassa. Samaan aikaan toisaalla kaverille ei jätetä ja kaveria ei jätetä taistelevat keskenään arvomaailman sodankäyntiä. Yhteiskunnassa on tapahtunut voimakasta yksilöllistymistä ja yhteisöllisyys saa uusia muotoja kuluttajuuden ja kansallisesti merkittä-

vien lordien avulla.

Mitä tästä kiehtovasta monimutkaisen motivaation lietsomasta selviytymisestä seuraa? Tutkijoiden mukaan intti on suomalaisuuden instituutio – identiteetikone. Se siis pitää yllä suomalaisuuden identiteettiä, ainakin miehillä. Tämä rooli näyttää siis kestävän muutospaineita, joista toki osa tukee sitä edelleen.

Muutama reunahuomautus vielä. Kielentutkijoille Tunnetut sotilaat tulee tarjoamaan paratiisin. Tutkijoiden oma kieli on aivan erityisen luistavaa ja hauskaa luettavaa eivätkä varusmiesten autenttiset haastattelut aina-

kaan vähennä lukunautintoa.

Tutkimuksen kohde on kyllä merkittävä monella tavalla. Siihen viittaa myös se, että julkistustilaisuudessa ei yksikään paikalle kutsutuista kommentaattoreista malttanut olla muistelematta omia kokemuksiaan varusmiespalveluksestaan. En minäkään.

Koin lisäksi vielä oman väitöskirjani inkarnaation, kun vuosikymmeniä tehtyä työtä on referoitu kahdessa tilanteessa samaan aikaan: tupakkaoikeudenkäynnissä ja Tunnetuissa soti-laissa.

Ajatellaanpa toisin

TUULA-MARIA AHONEN

Saku Tuominen ja Katja Lindroos avaavat kirjansa kertomalla, että se pyrkii vastaamaan kolmeen kysymykseen: Miksi toisin ajatteleminen on tänään tärkeämpää kuin koskaan, miksi se on niin vaikeata ja mitä asialle voi tehdä?

Maailmassa on tällä hetkellä enemmän yritystoimintaa, tavaroiden valmistusta, asumuksia ja suita ruokittaviksi kuin koskaan. Ympäristön näkökulmasta kehityksellä on pelottavia seurauksia. Viljelyskelpoinen maa vähenee, juomakelpoinen vesi ehtyy, kalasaaliit pienenevät ja jätevuoret kasvavat. Punaisen Ristin mukaan ympäristöpakolaisia on todennäköisesti enemmän kuin

sotapakolaisia.

On mahdollista, että ilmastomuutoksen seurauksena valtavia kaupunkeja, jopa kokonaisia valtioita joutuu veden varaan, kirjoittajat varoittavat. Tulevina vuosina ja vuosikymmeninä kotiplaneettamme tulee yllättämään meidät monta kertaa.

Tämän kaiken keskellä ihmisen ajatustoiminta on kaikkea muuta kuin tilanteen tasalla.

Monenlaiset lukot ja pelot si-tovat ihmisen kykyä ajatella luovasti ja tuottaa uusia, välttämättömiä ideoita. Kirjoittajat ottavat erilaiset lukot ja pelot vuorollaan tarkasteluun.

Koulu kasvattaa edelleen opiskelijansa käyttämään ensi-

Saku Tuominen &
Katja Lindroos
Ravistettava, omskakas.
Toisinajattelijan käsikirja
Tammi, 2009

sijaisesti vasenta aivopuoliskoa. Meitä ei rohkaista epäilemään. Opettellemme uskomaan sokeasti. Kun me siirrymme koulusta työelämään, meistä on tullut ihmisiä, jotka ovat oppineet olemaan kyseenalaistamatta. Vasen aivolohkomme voi ajaa meidät logiikan ja järjestyksen nimissä ilmeisiin järjettömyksiin ja tosiasioiden torjumiseen, kirjoittajat toteavat.

Tämän ajan välttämätön haas-